

УДК 37.046.14:373.51.

Л. С. Шевцова,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

lshevtsova@ukr.net

ORCID: 0000-0002-6343-782X

МОВЛЕННЄВІ СИТУАЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З МЕТОДИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті зосереджується увага на необхідності використовувати мовленнєві ситуації у процесі роботи із студентами на заняттях з методики української мови. Розглянуто основні мовленнєві вміння та навички, які слід сформувати у студентів-філологів. Підкреслюється важливість проведення систематичної роботи над збагаченням мовленнєвого запасу студентів, визначено основні вимоги до створення мовленнєвих ситуацій (зацікавлення, інформативності, доступності, евристичності, мотивації та ін.).

Ключові слова: мовленнєва ситуація, методика української мови, мовленнєві вміння та навички, збагачення мовленнєвого запасу студентів, мовленнєва компетентність.

Постановка проблеми. Методика навчання української мови потребує відшукування нових підходів з боку викладача, які б підвищували пізнавальну активність студентів, сприяли інтенсифікації навчального процесу. В наукових статтях неодноразово наголошувалося на необхідності заохочувати студентів до творчої діяльності, давати можливість їм показати, наскільки вільно вони володіють українською мовою, вправно користуються словом. До мовлення студента як майбутнього вчителя української мови ставляться особливі вимоги, оскільки воно повинне бути взірцевим для його учнів. На заняттях з методики української мови виникає необхідність у створенні мовленнєвих ситуацій, під час яких інтенсивно розвиваються творчі здібності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мовленнєву діяльність проаналізовано у працях І. Білодіда, Р. Будагова, Ф. Буслаєва, В. Ващенко, В. Виноградова, А. Коваль, І. Срезневського, В. Сухомлинського, К. Ушинського, С. Чак та багатьох інших учених. Психологічні основи зв'язного мовлення висвітлені Б. Баєвим, Л. Виготським, І. Зимньою [1], Г. Костюком, О. Леонтьєвим [2], І. Синицею та іншими науковцями. В українській та російській методиках розвиток мовлення в різні періоди становлення особистості розглядали О. Біляєв [3], М. Жинкін, Т. Ладиженська, М. Львов, В. Мельничайко, Н. Пашковська, М. Рождественський, Л. Симоненкова, М. Стельмахович, О. Текучов та інші провідні вчені. У сучасних доробках розглядаються питання формування мовленнєвих умінь та навичок: праці Н. Голуб, О. Горошкіної, С. Карамана, К. Климової [4], О. Кучерук [5, 6], І. Хом'яка, Г. Шелехової та багатьох інших сучасних методистів. Однак виникає необхідність звернути увагу на окремі питання мовленнєвої діяльності на заняттях з методики навчання української мови як фахово необхідної дисципліни. Слід зосередити увагу на особливостях формування мовленнєвої ситуативної компетентності студентів-філологів.

Окреслення невирішених питань. На заняттях з методики української мови особлива увага надається рівню володіння фаховим предметом, адже до мовлення вчителя-словесника в загальноосвітній школі висуваються неабиякі вимоги. Однак недостатньо лише на цьому наголосити, викладачеві слід створити такі навчальні ситуації, які б давали змогу розвивати мовленнєві вміння та навички студентів. Про це йде мова в пропонованій статті.

Метою нашої статті є вказати на необхідність створення навчальних ситуацій, необхідних для формування мовленнєвої компетентності студентів-філологів на заняттях з методики навчання української мови.

Виклад основного матеріалу. Концепції мовної освіти [7, 8, 9] для загальноосвітніх та інших шкіл передбачають формування мовної особистості учня, який би вільно володів українською мовою, користувався нею вільно та комунікативно виправдано. Пріоритетними вважаються тексти українознавчої тематики, які б сприяли усвідомленню учнями спорідненості з рідним народом, поліфункційності мови (бути засобом вираження світоглядної позиції, пізнавальної діяльності, етичної та естетичної насолоди тощо). Важливо в учнів виробити світогляд, який передбачає вибір власної позиції на основі ідеалів краси, добра, загальнолюдської моралі, віри у свій народ та його місію, що "формуватиме в учнів українознавчу і загальнокультурну компетенцію" [7: 18]. Тексти для аналізу повинні містити суперечності між життєвим досвідом учнів і відомостями у запропонованому змісті, оскільки за такої невідповідності в учнів виникне мотивація до оцінювання власної та чужої діяльності. Виходячи з поставлених завдань, слід готувати студентів-філологів до роботи з класом.

Мовленнєва компетентність особистості ґрунтується на тому, що шлях до досягнення комунікативної мови – це практичне користування мовою [6]. Тому практичні завдання з української мови для учнів шкіл ґрунтуються на створенні усних та письмових творчих робіт, написанні переказів, творів, виконанні

риторичних завдань. До цього студент повинен бути готовим, володіти достатньою мовленнєвою компетентністю, яка починає формуватися ще в період навчання в попередніх закладах освіти. В університеті продовжується процес формування мовленнєвої компетентності студента, а на заняттях з методики навчання української мови відображається рівень володіння мовою кожним студентом окремо. Важливо бути підготовленим до роботи з учнями, володіти цілим рядом мовленнєвих умінь та навичок, серед яких важливі такі:

- дотримання правил вільного аналізу готового мовного матеріалу,
- урахування взаємозв'язку між мовним матеріалом і дотриманням стилю мовлення,
- вживання нових слів, словосполучень і речень відповідно до вимог правил граматики, орфографії й пунктуації,
- орієнтування в конкретній мовленнєвій ситуації,
- створення висловлювання на запропоновану тему з урахуванням мети спілкування,
- добір достовірних фактів, відомостей для розкриття теми й основної думки висловлювання,
- викладення матеріалу чітко, логічно й послідовно, дотримуючись плану розповіді,
- правильне, автоматичне користування мовними засобами для оформлення висловлювання,
- побудова висловлювання в певному стилі залежно від ситуації спілкування,
- дотримання правил культури літературного мовлення,
- створення для учнів відповідної мовленнєвої ситуації,
- редагування створеного висловлювання (свого, однокурсників, учнів) та ін.

У формуванні таких умінь та навичок важливу роль відіграє систематична робота по збагаченню мовлення студентів, що відбувається на всіх заняттях філологічного напрямку [6].

Мовленнєві ситуації на заняттях з методики української мови відображені в завданнях, які вимагають від студентів створити зв'язне висловлювання на лінгвістичну чи іншу, передбачену шкільною програмою з мови, тематику. Наприклад: "Складіть та проведіть фрагмент уроку з української мови для учнів 5 класу. Тема: вивчення синонімів, антонімів, омонімів", "Поясніть учням 7 класу лінгвістичний матеріал до теми "Відміни іменників". Культурологічна тема: історія українського народу", "Напишіть конспект уроку та проведіть нетрадиційний урок із синтаксису для учнів 9 класу. Культурологічна тема: стосунки в колективі", "Створіть та проведіть позакласний захід з української мови на тему: "Мова наша калинова, "використовуючи літературні твори" та ін.

Мовленнєві ситуативні завдання не виникають спонтанно, вони повинні задовольняти ряд методичних вимог, відповідати певним критеріям. Серед них важливі наступні.

Зацікавлення (довіра). Передусім студент повинен зацікавитися виконанням мовленнєво-ситуативного завдання. Оскільки текст є породженням певних механізмів мовлення, засобом самовираження та одночасно лінгвістичним продуктом, то він повинен відповідати психологічним вимогам: бути засобом емотивного та мовленнєвого впливу на адресата, об'єктом смислової обробки для реципієнта.

Також слід викликати довіру в учнів чи студентів. Здійснюючи вплив на адресата, мовець намагається донести своє бачення обговорюваного питання, а тому смисловий бік тексту має відображати ставлення до адресата мовлення. Текст сприймається як єдине комунікативне ціле, якщо він є зв'язним, цілісним, інформативним та емоційно відповідає ситуації спілкування. Він повинен бути емотивно забарвленим, висловлювати ставлення мовця до обговорюваного питання, але одночасно зацікавлювати як мовця, так і слухача. Тематично та змістовно текст повинен зацікавити усіх слухачів чи читачів.

Як зазначає О. Леонт'єв, мовленнєве висловлювання полягає не лише в тому, щоб мовець висловив свої погляди, а й спонукав слухача до висловлювання [2: 72]. Необхідно враховувати духовні потреби, особливості й прагнення адресата. Тематично текст повинен задовольняти мовця та його адресата.

На заняттях з методики української мови студенти повинні навчитись будувати висловлювання, яке б зацікавило їхніх колег передусім тематично. Але також важливо, щоб на уроках української мови майбутні вчителі вміли добирати тематику усних та письмових учнівських робіт, зацікавлювати клас. Такі вміння виробляються на заняттях з методики мови.

Інформативно-змістовий критерій. Важливе значення має, що поставлено за мету створити у мовленнєво-ситуативних завданнях. Зміст тексту сприймається як єдине комунікативне ціле, якщо він відповідає вимогам зв'язності, цілісності, інформативності, зрозумілості. У тексті окремі факти та події повинні пов'язуватися між собою, порівнюватись, протиставлятися, знаходитись у причинно-наслідковій залежності. Неодноразово вказувалось (праці О. Москальської, Ю. Пассова та ін.), що смислова цінність тексту полягає в його змістовому поєднанні: кожне наступне речення надфразової єдності виникає з попереднього, враховує тему та рему висловлювання.

Крім того, з погляду змісту висловлювання відповідає ситуативним вимогам інформативного плану (враховуються форма навчальної діяльності; предмет обговорень; соціальний і мовленнєвий статус учнів та вчителя; спілкування у школі, кількість учасників спілкування, відомості про кожного з них, як-от: вік, світогляд, моральні якості, інтереси, почуття; міжособистісні стосунки учнів чи студентів, досвід їхньої

діяльності; відомості про форму, предмет діяльності та комунікативне завдання). Названі вище компоненти впливають на тип, вид, стиль мовлення.

Студенти-філологи під час побудови висловлювань повинні враховувати всі названі чинники, брати до уваги особливості аудиторії (студенти-колеги чи учні в школі), мету висловлення (проінформувати одногрупників чи вплинути на учнів) тощо.

Мовленнєва структура. Згідно з твердженням провідних психолінгвістів (І. Зимньої, О. Леонтєва, І. Синиці та ін.), предмет обговорення виникає незалежно від ситуації спілкування, хоча вона й спонукає суб'єктів спілкування до діяльності, зумовлює мовленнєві дії, а від цього залежить вибір одиниць мовлення [2, 4]. Кожна одиниця мовлення (слово, репліка, речення, фраза, текст) вживається залежно від контексту ситуації спілкування, адже кожна одиниця має певну мовленнєву функцію. Мовленнєвий матеріал зіставляється з компонентами ситуації спілкування. Тому вживання окремих одиниць мови залежить від мовленнєвої ситуації, тобто вона визначає вибір мовних одиниць.

Студент-філолог як взірцевий для учнів продуцент мовленнєвих одиниць повинен оперувати визначеною кількістю слів, виразів, синтаксичних конструкцій, стилістично граматно будувати текст [6].

Ситуативність надзвичайно важлива для створення мовленнєвих ситуацій. Її вирішальне значення полягає в урахуванні умов спілкування (час, місце, тема, основна думка висловлювання тощо), в умінні подати мовний матеріал, продумувати стратегію й тактику мовленнєвої поведінки та под. Ситуація сприяє розвитку механізмів мовленнєвого висловлювання (дискурсивності, попередження реакцій адресата, вибору й зіставлення з реальними одиницями мовлення). Ситуативні чинники впливають на продуктивність мовленнєвого завдання, ефективність проведеної роботи.

Під час спілкування студенти-філологи повинні чітко усвідомити особливості ситуації спілкування, врахувати особу адресата мовлення, мовний рівень розвитку учнів.

Евристичний критерій. Різні умови спілкування (його евристичність) породжують нові завдання для мовця, які можливо вирішити, якщо мовленнєві навички студентів є достатніми для перенесення в інші умови. Формування ситуативної гнучкості щодо мовленнєвих навичок виникає через багаторазове застосування мовленнєвого зразка, доведення цих дій до автоматизму, але з урахуванням умов ситуативності спілкування. Таким чином, на заняттях з методики української мови студенти повинні відтренувати вміння створювати висловлювання, текст для учнів, проводити якомога більше власних варіантів уроків мови.

Діяльнісний критерій. Активізація пізнавальної діяльності студентів відбувається завдяки виникненню спонукальних мотивів. Ними у студентів можуть стати прагнення самовиразись, відчути атмосферу творчості, продемонструвати перед одногрупниками свої можливості. Контекст діяльності у спілкуванні породжується індивідуальними реакціями на мовленнєві ситуації, що можливо врахувати в різних групах студентів. На думку методистів (О. Леонтєва, Т. Ладигенської та ін.) [2], потреба переконати когось у чомусь може виникнути природно лише тоді, коли ситуація вірогідно імітує події, що цікаві співрозмовникам.

Від глибини зв'язку ситуації спілкування з реальністю залежить мотивація діяльності людини. Таким чином, контекст діяльності викликаний необхідністю індивідуалізувати ситуацію. Підстава для мотивації висловлювань виникає за умови наявності широкого контексту діяльності, що може бути запропоноване викладачем у різних варіантах мовленнєвих ситуацій.

Таким контекстом для студентів може бути усвідомлення важливості ролі вчителя, прагнення до самовираження, потреба висловитись. Важливим моментом залишається робота студентів у групах, парах, вірогідна імітація діяльності вчителя-мовника та учнів, відшукування активізувальних методів, прийомів, форм роботи.

Мотивація. Мовленнєва діяльність будь-якої особи зумовлена певними мотивами, виникнення яких можливе у зв'язку з індивідуалізацією навчання. Викладачеві слід розраховувати на індивідуальну реакцію студента тоді, коли запропоноване до розгляду мовленнєве завдання викликає живу реакцію, відповідає потребам та інтересам. Процес зацікавлення у виконанні завдань з урахуванням мовленнєвих ситуацій виникне за умови врахування особистих мотивів студентів (майбутньої діяльності, життєвого та педагогічного досвіду, світогляду, статусу в колективі та ін.).

Крім того, важливим з погляду мотивації для кращого засвоєння матеріалу є використання засобів навчання, в тому числі комп'ютерних технологій. Студентам слід подбати, щоб мовний матеріал для учнів подавався індивідуалізовано, виготовити багато варіантів карток, продемонструвати уявну роботу з ними, продумати систему завдань до кожної навчальної теми окремо для учнів з різним рівнем володіння знаннями, вміннями та навичками з мови. Для цього слід проаналізувати уроки вчителів, побачити можливості такої роботи. У самих студентів повинна виникнути мотивація до власної діяльності, чому сприятиме відвідування уроків, потреба до самовираження, намагання пояснити тему якомога доступніше для учнів. Студент повинен бути обізнаним з колом інтересів сучасного учня, знати, які фільми, ігри, книги, мультфільми тощо він любить, які особливості спілкування підліткової аудиторії. Це необхідно для того, щоб зрозуміти індивідуальний світ учнів, а відповідно продумувати стратегію й

тактику викладання української мови. Все це важливо враховувати під час створення ситуативних завдань мовленнєвого характеру.

Новизна. У процесі створення мовленнєвого висловлювання слід обов'язково враховувати його новизну, яка виникає завдяки додаванню неживаних мовних одиниць, ініціативності мовця, темпу мовлення, поведінці учасників спілкування. Однак найголовнішим продуктом новизни є інтерес до навчання, що виявляється у винайденні нових продуктивних форм роботи, оптимальних для певних мовленнєвих ситуацій.

Мовленнєва новизна в умовах вирішення ситуативних завдань у студентів-філологів досягається через інформативний зміст матеріалу (з урахуванням віку потенційних учнів), використання певних форм завдань, прийомів і засобів навчання, необхідних для проведення уроку української мови. Урахування критерію новизни сприяє загалом виникненню інтересу до вивчення мови як шкільного предмету.

Самостійна робота. Важливу роль в ефективності виконання завдань відіграє самостійний підхід студента. Самостійність виховується поступово, вона стосується як студентського мовлення, так і створення студентами завдань для самостійної роботи. Поступовість у формуванні самостійності досягається через самостійне ознайомлення із ситуативним завданням, грамотне користування таблицями, словниками для їх виконання, створення фрагментів, конспектів уроків і позакласних заходів. Враховується самостійність у виконанні мовленнєвих ситуативних вправ за зразком, потім за аналогією до виконаної вправи, поступово переходячи до повного самостійного виконання завдань, створення усних чи письмових висловлювань.

Самостійність студентів у виконанні мовленнєвих ситуативних завдань формується поступово, викладач повинен їм допомогти в оволодінні методами та прийомами навчальної роботи, дотримуватися методики проведення лекційних та практичних завдань, поступово змінюючи структуру і збільшуючи темп, практикувати методику самостійної підготовки до практичних і лабораторних занять. Ураховуючи поступове збільшення самостійності, слід чітко дозувати завдання, толерантно здійснювати контроль та оцінювання самостійної роботи.

Доступність вимагає вживання стислості й розуміння у формулюванні завдань, закінченості фраз, що містять зрозумілі слова, без абревіатур, спеціальних термінів і визначень. Пропоноване ситуативне завдання, згідно з цим критерієм, повинне бути зрозумілим для студентів, а їхні висловлювання доступними для розуміння потенційними учнями.

Ясність інформації припускає, що після отримання повідомлення адресат зможе відтворити отриману інформацію. О. Леонтєв підкреслював, що спілкування може бути предметно орієнтованим, тобто обслуговувати предметну діяльність на уроках мови, а також "чистим" спілкуванням, що не входить у спільну комунікативну діяльність [2]. Оскільки спілкування охоплює обмін інформацією, інтеракцію, перцепцію тощо, то реакції студентів на висловлювання учнів повинні бути зрозумілими для останніх, чіткими та однозначними.

Доречність повідомлення передбачає, що інформація передається з урахуванням індивідуальних якостей адресата, особливостей мовленнєвої ситуації (мети, часу, місця, теми спілкування тощо). Пропоновані студентам мовленнєві завдання повинні враховувати доречність їхніх висловлювань з погляду прогнозованих учнів, зацікавлювати їх і спонукати до діяльності.

Перелік умов (критеріїв), що визначають зміст створених мовленнєвих ситуацій, можливо продовжувати. Нашою метою було окреслення головних з них, аналіз їхнього проектування на мовлення студентів як майбутніх учителів української мови. Зрозуміло, що без урахування цих критеріїв неможливо побудувати зв'язне висловлювання, сформулювати необхідні мовленнєві вміння та навички.

Висновок. Таким чином, у процесі оволодіння методикою української мови викладачеві слід звернути особливу увагу на використання мовленнєвих ситуацій, створення ситуативних завдань, які сприяли б створенню атмосфери зацікавлення майбутньою діяльністю, вживанню в роль вчителя-словесника, розвитку пізнавальної діяльності. Орієнтування в мовленнєвих ситуаціях – процес, що вимагає ініціативи та швидкої реакції з боку студента. Програвання рольових ситуацій дозволяє наблизити навчальний процес до реальності. На заняттях з методики української мови студенти стають рушійною силою навчального процесу, мають змогу одночасно показати рівень володіння українською мовою та педагогічними вміннями й навичками. Студент може продемонструвати, наскільки він володіє комунікативною, діяльнісною, лінгвістичною та іншими компетентностями.

Перспективи подальшої розробки цієї проблеми полягають у детальному аналізі мовленнєвих ситуацій на заняттях з методики української мови, у підведенні чіткої методико-психологічної основи до їх створення, виявленні й аналізі факторів, видів робіт, що сприяють формуванню мовленнєвої компетентності у студентів-філологів, виявленні передумов для створення мовленнєвих ситуацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Зимняя И. А. Педагогическая психология : [учебник для вузов] / И. А. Зимняя. – Москва : Логос, 2004. – 384 с.

2. Леонтьев А. А. Психология общения. Научное пособие / А. А. Леонтьев. – Москва : Смысл, 1999. – 365 с.
3. Біляєв О. М. Культура мовлення вчителя-словесника / О. М. Біляєв // Дивослово. Науково- методичний журнал. – Київ, 1995. – № 1. – С. 38–44.
4. Климова К. Я. Розвиток творчої обдарованості майбутнього фахівця у відкритому навчально-виховному середовищі університету : практичний аспект / К. Я. Климова // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2017. – № 3 (89). – С. 96–99.
5. Кучерук О. А. Розвиток риторичної компетентності студентів-філологів у процесі риторичної освіти / О. А. Кучерук // Актуальні проблеми формування риторичної особистості вчителя в україномовному просторі : [збірник наукових праць]. – Житомир : Вид-во ЖДУ, 2015. – 220 с.
6. Педагогічна риторика : історія, теорія, практика: [монографія] / наук. ред. О. А. Кучерук. – Київ : КНТ, 2016. – 258 с.
7. Концепція навчання державної мови в школах України / О. Біляєв, Л. Скуратівський, Л. Симоненкова, Г. Шелехова // Дивослово. Науково-методичний журнал. – 1996. – № 1. – С. 16–18.
8. Концепція мовної освіти 12-річної школи / О. Біляєв, Л. Скуратівський, Л. Симоненкова, Г. Шелехова // Дивослово. Науково-методичний журнал. – 2002. – № 8. – С. 59–65.
9. Концепція когнітивної методики навчання української мови / М. Пентиліук, А. Нікітіна, О. Горошкіна. – Дивослово, 2004. – № 8. – С. 5–9.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Zimniaia I. A. Pedagogicheskaja psikhologija [Pedagogical Psychology] : [uchebnik dlja vuzov]. – Moskva : Logos, 2004. – 384 p.
2. Leontiev A. A. Psikhologija obshchenija. Nauchnoje posobie [Psychology of Communication. Scientific Manual]. – Moskva : Smysl, 1999. – 365 p.
3. Biliaiev O. M. Kul'tura movlennja vchytelja-slovesnyka [Language Teacher's Culture of Speech] / O. M. Biliaiev // Dyvoslovo. Naukovo-metodychni zhurnal [Dyvoslovo. Scientific and Methodological Journal]. – Kyiv, 1995. – Vol. 1. – P. 38–44.
4. Klymova K. Ya. Rozvytok tvorchoi obdarovanosti maibutnioho fakhivtsia u vidkrytomu navchal'no-vykhovnomu seredovyshchi universytetu : praktychni aspekt [Development of the Creative Talent of the Future Specialist in the Open Educational Environment of the University: Practical Aspect] / K. Ya. Klymova // Visnyk Zhytomyr'skoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka [Zhytomyr Ivan Franko State University Journal], 2017. – Vol. 3 (89). – P. 96–99.
5. Kucheruk O. A. Rozvytok rytorychnoi kompetentnosti studentiv-filolohiv u protsesi rytorychnoi osvity [Development of Rhetorical Competence of Students-philologists in the Process of Rhetorical Education] / O. A. Kucheruk // Aktual'ni problemy formuvannja rytorychnoi osobystosti vchytelja v ukrainomovnomu prostori [Actual Problems of Forming of Rhetorical Individual Teacher in the Ukrainian-speaking Space] : [zbirnyk naukovykh prats']. – Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU, 2015. – 220 p.
6. Pedagogichna rytoryka: istorija, teoriia, praktyka : [Teaching Rhetoric : History, Theory, Practice] : [monografiia] / nauk. red. O. A. Kucheruk. – Kyiv : KNT, 2016. – 258 p.
7. Kontsepsiia navchannja derzhavnoi movy v shkolakh Ukrainy [The Conception of Studying Official Language at Ukrainian Schools] / O. Biliaiev, L. Skurativ's'kyi, L. Symonenkova, H. Shelekhova. – Dyvoslovo. Naukovo-metodychni zhurnal [Dyvoslovo. Scientific and Methodological Journal]. – Kyiv, 1996. – N. 1. – P. 16–18.
8. Kontsepsiia movnoi osvity 12-richnoi shkoly [The Conception of Language Education in the 12 Year School] / O. Biliaiev, L. Skurativ's'kyi, L. Symonenkova, H. Shelekhova // Dyvoslovo. Naukovo-metodychni zhurnal [Dyvoslovo. Scientific and Methodological Journal]. – Kyiv, 2002. – Vol. 8. – P. 59–65.
9. Kontsepsiia kognityvnoi metodyky navchannja ukrajyn's'koi movy [The Conception of the Cognitive Methodology of Studying Ukrainian Language] / M. Pentyliuk, A. Nikitina, O. Horoshkina. – Dyvoslovo. Naukovo-metodychni zhurnal [Dyvoslovo. Scientific and Methodological Journal]. – Kyiv, 2004. – Vol. 8. – P. 5–9.

Шевцова Л. С. Речевые ситуации на занятиях по методике украинского языка.

В статье сосредотачивается внимание на необходимости использовать речевые ситуации в процессе работы со студентами на занятиях по методике украинского языка. Рассматриваются основные речевые умения и навыки, которые следует сформировать у студентов-филологов. Подчеркивается важность проведения систематической работы по обогащению речевого запаса студентов, определены основные требования к созданию речевых ситуаций (заинтересованность, информативность, доступность, эвристичность, мотивация и др.).

Ключевые слова: *речевая ситуация, методика украинского языка, речевые умения и навыки, обогащение речевого запаса студентов, речевая компетентность.*

Shevtsova L. S. Language Situations at the Lessons on the Methodology of Ukrainian Language.

This article deals with essential characteristics of the definition "speech situation", specific features of its operation and interpretation in pedagogy, linguo-didactics.

The article focuses on the need to use the language situations in the process of working with students at the lessons of Ukrainian language methodology. The main language skills, which philologists' students should have, are described. The importance of conducting systematic works on the enrichment of the students' speech stock is emphasized, the basic requirements for the creation of speech situations (interest, informativeness, accessibility, heuristic, motivation) are determined.

The purpose of this article is to point out the need to consider a number of criteria and skills required for the formation of speaking competence of students-philologists and pupils of secondary schools. The article emphasizes the need of mastering speech competence. There are shown basic communication skills to be in shape for training students in higher education teaching areas. The author interprets different points of view concerning the problem; considers scientific principles of creating situational tasks and the role of the latter in simulating pupils' coherent speech; analyses the experience gained in solving the problem and substantiates some ways of its employment at language lessons with good prospects. There is highlighted the importance of systematic work on enriching speech reserve of students, the basic criteria for the formation of high-quality speech utterance are determined (thematic, informative content, linguistic and structural, situational, heuristic, activity oriented, etc.).

Key words: *speech situation, methodology of Ukrainian language, speech skills, enrichment of student's speech, speech competence.*